

Prof. Dr. Pál József könyvajánlója

Kaposi Márton: *Magyarok és olaszok az európai kultúrában.*

Hungarovox, Budapest 2007. 305.

Kaposi Márton pályáját a szegedi egyetemen kezdte, ahol a magyar mellett az 1957-ben újjáalakult olasz tanszéken tanult. Később elvégezte a filozófia szakot is, hosszú évekig alma matere marxizmus-leninizmus intézetében tanított, később pedig az ELTÉn. A filozófiai problémák mellett, különösen nagy intenzitással az utóbbi másfél-két évtizedben kezdett el foglalkozni irodalomtörténeti kérdésekkel is. Ez utóbbi területen az első és máig a leginkább meghatározó impulzusokat még az újjáalapító Koltay-Kastner Jenő professzortól kapta, akinek az összehasonlító irodalomtudományi kutatásairól, eredményeiről itt az egykori tanítvány külön tanulmányban szól.

A kötet tizenkét írást tartalmaz, ezek többféle szempontból csoportosíthatók, e vonatkozásban leginkább a sorrend az irányadó. A legkézenfekvőbb a történeti csoportosítás: a reneszánszsal foglalkozó három tanulmány igazi főszereplője Machiavelli, rajta kívül Mátyás király és Zrínyi kap hangsúlyt, machiavellizmusuk okán. A 18. és a 19. századot egy-egy tanulmány képviseli. Az egyik a német romantikát előlegző, antikarteziánus történetfilozófust, Giambattista Vicót állítja középpontba, a másik a 19. századi olasz patriótát, Mazzinit.

A 20. századról szóló művekben a monografikus szempont kissé háttérbe szorul, itt bizonyos eszmék, irányzatok elemzése kerül elő, bár itt is hivatkozik domináns személyiségekre. Az olasz liberalizmus kapcsán a szerző igen aktuális kérdést tárgyal, s egyértelműen osztja azok elképzelését, akik szerint Európa, főleg annak nyugati része „elégé nagyfokú egységet mutat”. E vonatkozásban Benedetto Croce, De Ruggiero mellett gyakran idézi az olasz eszmetörténész, Francesco Flora 1946-os genfi előadását, amely szerint a II. világháború utáni legfontosabb feladat, hogy „hogyan hozzunk létre egy olyan föderációt, amely minden szellemi és gyakorlati erejével arra törekszik, hogy megvalósítsa a humanizmus elveit, melyek az európai szellem gyökerét alkotják, s ez nem lehet más, mint a szellem egyetemességének elve”. Sajnos, a program jobbára program maradt, mert, mint Kaposi folytatja, a modern gyakorlati élet, a mindennapok „pragmatizálódása viszont olyan *szubkultúra* kialakulását segítette elő, amely nagyon alacsony szellemi szinten képes egyformává tenni minden európaikat...” (188).

A következő, a rejtőzködő személyiségről szóló írás szintén Crocéra hivatkozik: az ember természeti, hanem történeti értelemben mikrokozmosz, a világtörténelem kivonata. A rejtőzködő személyiség mibenlétét tárgyaló részben Kaposi általános érvényű problémát kutat. H.R. Jauss szerint az irodalmi posztmodernizmus egyik legjelentősebb alkotója Italo Calvino volt. Kaposi az olasz íróból kiindulva igyekszik újszerűen megvilágítani a tudomány, filozófia, irodalom összefüggéseit, kapcsolataikat. Mindhárom ugyanazokkal a problémákkal találja szemben magát, a kulturális zenitek eléréséhez az szükséges, hogy kölcsönösen válságba sodorják egymást. A különböző szempontú kihívások sora, a közös problémák felvetése azt eredményezheti, hogy, mint a szerző Heidegger szellemes kijelentésére hivatkozva állítja, „a vitában az egyik túllendíti a másikat önmagán” (192). A nagy német hermeneutikus itt a harmadik elméleti jellegű, 20. századi tanulmány egyik főszereplőjévé válik. A rövid írás másik protagonistája az író-drámaíró Nobel-díjas Pirandello, a közös motívum az eltűnt személyiség keresése.

A dominánsan történeti régi és a dominánsan elméleti 20. századi rész után a kötet harmadik tematikai egységét (irodalom)tudomány-, illetve kritikátörténeti művek képezik. Az első ezek közül a kitűnő, de kevésbé ismert filozófusról Halasy-Nagy Józsefről szól. A második a szerző egykori mesteréről, Koltay-Kastner Jenőről, aki római (ő volt az Accademia d'Ungheria igazgatója) tartózkodása után Szegedre került, átvéve Várady Imre olasz tanszékének a vezetését, miután ez utóbbi az egyetem való Kolozsvárra visszakerülése után elment innen. Koltay viszont kitűnő italianisztikai iskolát teremtett aktív professzori működése során.

Kaposi Márton több szempontból is nagymértékben hozzájárul a magyar dantisztika eredményeihez. Névrokona, Kaposi József 1911-es művével a „legnagyobb költő” hatását a 20. század kezdetéig vizsgálta, Szabó Tibor az ezt követő korszakot. Szerzőnk hosszú tanulmányban szól az ezredforduló körüli évek hatalmas magyar Dante-szakirodalmáról, illetve mindazokról a hatásokról, amelyeket ez az örökké élő költő nálunk kiváltott és kivált. Könyvének ez a része a legjelentősebb olasz dantisztikai folyóiratban is megjelent.

A filozófiát és az irodalmat kedvelő, bizonyos kérdéseket ezen a területen jobban ismerni akaró professzortársaimnak szívből ajánlom a könyvet: nagy tájékozottsággal, biztos helyismerettel vezet át századokon átívelő zegzugos utakon.

Pál József

A szerzők bemutatása

Kaposi Márton életrajza

Dr. Kaposi Márton 1936. május 22-én született Mezőberényben. Elemi- és általános iskolai tanulmányait szülővárosában kezdte, majd Békéscsabán folytatta. 1955-ben érettségizett a Rózsa Ferenc Általános Fiúgimnázium orosz tagozatán. A Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán magyar–történelem szakra járt, egy év múlva a történelmet az olasszal cserélte fel. 1956-tól a szegedi Eötvös Loránd Kollégium tagja volt. 1960-ban kapott magyar–olasz szakos középiskolai tanári diplomát, majd 1963-ban filozófiából előadói oklevelet az Eötvös Loránd Tudományegyetem levelező tagozatán. Egyetemi doktori címet 1960-ban szerzett (disszertációja: *Machiavellizmus és Machiavelli a Zrínyi előtti magyar irodalomban*). 1960-tól 1977-ig a Szegedi Tudományegyetem Filozófia tanszékén oktatott, ezt követően az országos feladatkört ellátó Filozófiaoktatók Továbbképző és Információs Központja munkatársa volt. Szerkesztőségi tagként dolgozott az intézet folyóirata, a Filozófiai Figyelőnél, emellett speciális kollégiumokat tartott Dantéről, illetve az olasz reneszánsz filozófiájáról. Két cikluson át tagja volt az MTA Tudományos Minősítő Bizottsága Filozófiai Szakbizottságának (1984–1991); három éven át főszerkesztője a szegedi Tiszatáj című irodalmi és kulturális folyóiratnak (1986–1989). Közben 1978-ban megszerezte a filozófiai tudományok kandidátusa fokozatot (disszertációja: *Benedetto Croce esztétikája*). 1995-ben az Eötvös Loránd Tudományegyetem Ókori és Középkori Filozófia Tanszékének docense lett, 2000-ben szerezte meg a „habilitált doktor” fokozatot; 2009-től az MTA doktora (disszertációja: *Machiavelli Magyarországon*). Három tudományos társaság alapító tagja: Magyar Filozófiai Társaság, Magyar Patrisztikai Társaság, Magyar Dantisztikai Társulat. Kitüntetései: A Felsőoktatás Kiváló Dolgozója (1974), Pedagógus Szolgálatért Érdemérem (2002), Gyulai Pál-díj (2005). Oktatómunkát három egyetemen végzett: Szegedi Tudományegyetem, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Károli Gáspár Református Egyetem; témái: filozófiatörténet, esztétika, világirodalom. Tagja a Szegedi Tudományegyetem Irodalomtudományi Doktoriskolájának és az ELTE Filozófiai Doktoriskolájának. Ezekhez kapcsolódik tudományos kutatómunkája is: filozófia- és esztétikatörténet (reneszánsz, XX. század), filozófiai antropológia, a magyar–olasz kulturális kapcsolatok története. Közel kétszáz cikke és öt saját könyve jelent meg: *Intuíció és költészet. Benedetto Croce esztétikája* (1994), *Filozófusok és filológusok* (1999), *A rejtőzködő egyén arca és álarcai* (2004), *Élő középkor és halhatatlan reneszánsz* (2006), *Magyarok és olaszok az európai kultúrában* (2007).

Pál József önéletrajza

1953-ban Gyömrőn születtem szobrász-család gyermekeként, ez a körülmény meghatározta a művészetek iránti érdeklődésemet, mint ahogy a másik lehetőség is: az 1960-as évek végén egy olyan vidéki gimnáziumba jártam, Monoron, ahol – utólag jól látható – egészen magas színvonalú olasz képzés folyt, nemcsak nyelvet, hanem még inkább kultúrát oktattak.

Egyetemi tanulmányaimat a Szegeden, Firenzében magyar-olasz szakon (1976), majd ezután ösztöndíjas formában Rómában (1980) és Párizsban (1983) végeztem. Tanulmányaimat, szakmai fejlődésemet Vajda György Mihály irányította, aki mellett az Összehasonlító irodalomtudományi Tanszéken dolgoztam. 1978-ban egyetemi doktori, 1983-ban kandidátusi fokozatot szereztem. Harminchat évesen az Olasz tanszék vezetőjévé neveztek ki, később voltam rektorhelyettes és dékán. 1996-ban habilitáltam, 2000-ben elnyertem az MTA doktora címet. Több hazai és külföldi szakmai szervezetben töltöttem vagy töltök be tagsági szerepet vagy elnöki tisztséget: OTKA, MAB, MTA Irodalomtudományi Szakbizottság), AILC (Nemzetközi Összehasonlító Irodalomtudományi Társaság), Società Dantesca. 2000 óta a Szegedi Tudományegyetem BTK Doktori Tanácsának és az irodalomtudományi Habilitációs Szakbizottságnak az elnöke vagyok. 1999-óta az Akadémiai és Springer közös kiadásában megjelenő nemzetközi összehasonlító irodalomtudományi folyóirat, a *Neohelicon Acta Comparationis Litterarum universarum* főszerkesztője. 1995-1998 között a Római Magyar Akadémia tudományos igazgatójaként, 1998-2000 a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának helyettes államtitkáráként dolgoztam, majd tanszékvezető professzorként visszatértem a Szegedi Tudományegyetemre. 2011. január 1-je óta a Szegedi Tudományegyetem rektorhelyettese is vagyok.

Három gyermekem van, Eszter 31, Judit 26, József Marcell 10 éves, feleségem, Wenner Éva egyetemi adjunktus.

Az Olasz Köztársasági Elnök Köztársasági Érdemrenddel tüntetett ki és Tiszteletbeli Konzullá nevezett ki. 2010-ben Dante-könyvemért megkaptam a legnagyobb szakmai-állami elismerést, amelyet italianisztikai kutatásokért lehet kapni, a Nemzetközi Flaiano-díjat.

A neoklasszicizmus poétikája. Budapest, Akadémiai Kiadó 1988. 221. ISBN 963 05 47112

A világirodalom története évszámokban. Budapest, Akadémiai Kiadó 1988. 390 o. (Vajda György Mihállyal) ISBN 963 05 49336

Hatnyelvű Szinkron Szótár. Budapest, Zrínyi 1993. 973. ISBN 963 327 183 5

Ikonológia és műértelmezés V. Hermetika, mágia. Ezoterikus látásmód és művészi megismerés. Főszerk. Pál József, szerk: Szőnyi György Endre, Tar Ibolya. Szeged 1995. 585.

Vico e Gentile. Annuario dell'Accademia d'Ungheria in Roma. A cura János Kelemen e József Pál. Soveria Mannelli, Rubbettino 1995. 228. ISBN 88-7284-413-4

"*Silány időből az örökkévalóba*". Az Isteni Színháték *nyelvi és tipológiai szimbolizmusa* Szeged, JATE Press 1997. pp. 177 (*Ikonológia és műértelmezés VI.*)

ISBN 963 482 225 8

Mille Anni di Storia dell'Arciabbazia. A cura di József Pál e Ádám Somorjai. Roma-Pannonhalma 1997. pp. 233 HU ISBN 963-8472-28-6, I ISBN 88-87247-00-5

Szimbólumtár. Jelképek, motívumok, témák az egyetemes és a magyar kultúrából. Szerk. Pál József és Újvári Edit. Balassi Kiadó, Budapest 1997. pp. 533 második kiadás: 2002, harmadik kiadás 2005. ISBN 963 506 168 4

CD-Rom 2004.

Internet 2005. www.bkiado.hu/netre/Net_szimbolum/szimbolumszotar.htm

Santo Stefano Rotondo in Roma. Archeologia, storia dell'arte, restauro (Herausgegeben von Hugo Brandenburg und József Pál). Reichert Verlag, Wiesbaden, 2000. 198 o. + 65 lap színes, ill. *fekete-fehér* illusztráció ISBN 3-89500-131-7

Világirodalom. Főszerkesztő és szerző. Akadémiai Kiadó. Budapest 2005. pp. 1000, ISBN 963-05-8238-4, második kiadás 2008.1017. ISBN 976 963 05 8596 5

Dante: Commedia. Budapest Bibliotheca Universitaria Codex Italicus I. I: riproduzione fotografica, II: *Studi e ricerche.* pp. 286. A cura di Gian Paolo Marchi e József Pál. Verona, SiZ, 2006. (Főszerkesztő és szerző) ISBN 978 963 482 992 8

Ripensando a Budapest 50 anni dopo. Budapest 1956 – olasz tanulmányok és visszaemlékezések. A cura di Gian Paolo Brizzi, Pál József, Fabio Martelli. Budapest Akadémiai Kiadó. 2007. 400. ISBN 978 963 85330

Dante. Szó, szimbólum, realizmus a középkorban. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2009. 255. ISBN 978-963-05-8792-1